Quan điểm Hồ Chí Minh về vai trò của Phật giáo

ISSN: 2734-9195 08:05 13/03/2025

Với tầm nhìn sâu rộng của một vị lãnh tụ vĩ đại và trái tim yêu nước của một người con đất Việt, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn thấu hiểu vai trò to lớn của Phật giáo trong lịch sử cũng như trong công cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc.

Tác giả: **Th.S Lê Minh Phong**

Khoa Lý luận cơ bản, trường Đại học Khánh Hòa

Tạp chí Nghiên cứu Phật học Số tháng 3/2025

Dẫn nhập: *Hồ Chí Minh là lãnh tụ cách mạng vĩ đại của dân tộc Việt Nam. Tư tưởng của Người là kho tàng tri thức vô giá, có ý nghĩa sâu sắc về lý luận và thực tiễn trên nhiều lĩnh vực, trong đó có tôn giáo. Hồ Chí Minh đã dành nhiều sự quan tâm đối với Phật giáo. Người đánh giá cao những giá trị tốt đẹp của Phật giáo và xem đây là một tôn giáo có ảnh hưởng sâu rộng trong đời sống tinh thần của nhân dân Việt Nam.*

Từ khóa: Hồ Chí Minh, Phật giáo, quan điểm, lý luận, thực tiễn, tư tưởng…

1. Tinh thần yêu nước và đồng hành cùng dân tộc

Hồ Chí Minh đánh giá cao vai trò của đạo Phật trong cuộc đấu tranh chung của đất nước. Người thể hiện thái độ cảm kích trước những đóng góp của đồng bào tăng, ni, phật tử. Trong Thư gửi Hội Phật tử Việt Nam năm 1947, Hồ Chí Minh đã tỏ rõ lòng biết ơn của mình với đồng bào tín đồ Phật giáo: “Trong cuộc kháng chiến cứu quốc, đồng bào Phật giáo đã làm được nhiều điều, tôi cảm ơn đồng bào và mong đồng bào cố gắng thêm, cố gắng mãi cho đến ngày trường kỳ kháng chiến nhất định thắng lợi”.

Trong thư chúc mừng gửi đến Hội nghị Phật giáo toàn quốc tại chùa Quán Sứ (Hà Nội) vào ngày 29/4/1951, Hồ Chí Minh khẳng định "Phật giáo Việt Nam với dân tộc ta đã cùng chia ngọt sẻ bùi trong suốt mấy nghìn năm lịch sử", Người nhấn mạnh sự gắn kết bền chặt giữa đạo và đời. Trong mọi giai đoạn lịch sử, Phật giáo luôn đề cao tinh thần từ bi, trí tuệ, góp phần xây dựng xã hội an lạc, đồng thời khơi dậy lòng yêu nước, tinh thần đoàn kết, sẵn sàng hy sinh vì độc lập, tự do của Tổ quốc. Đây chính là minh chứng rõ nét cho vai trò to lớn của Phật giáo trong sự phát triển và bảo vệ đất nước, thể hiện tinh thần "hộ quốc an dân" mà Phật giáo luôn hướng đến.

Lịch sử dựng nước và giữ nước luôn có dấu ấn của đạo Phật. Sau khi Đinh Tiên Hoàng thống nhất đất nước, Thiền sư Ngô Chân Lưu (Khuông Việt Thái Sư) góp công xây dựng triều đình. Khi vua Đinh mất, ông cùng thiền sư Đỗ Pháp Thuận phò tá nhà Tiền Lê. Đến thời Lý, thiền sư Vạn Hạnh ủng hộ Lý Công Uẩn lên ngôi, đưa Phật giáo trở thành quốc đạo. Dưới triều Lý - Trần, Phật giáo không chỉ phát triển mạnh mẽ mà còn đóng vai trò quan trọng trong chính trị, góp phần giữ gìn hòa bình và ổn định đất nước.

Trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược, giới tăng, ni, phật tử đã giác ngộ giáo lý đạo Phật, thức tỉnh nỗi đau mất nước, "mất đạo" cùng dân tộc Việt Nam đứng lên đấu tranh giành độc lập. Nhiều tăng ni, phật tử trở thành các chiến sĩ trên mặt trận đấu tranh của dân tộc, các chùa chiền trở thành cơ sở liên lạc, trung tâm hoạt động, hội họp bí mật của các lực lượng yêu nước. Trong cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước, các sư tăng, phật tử đã cùng dân tộc nêu cao tinh thần yêu nước, gác áo xuống đường đấu tranh đòi tự do cho dân tộc.

Dấu ấn sâu sắc nhất mà lịch sử đấu tranh giải phóng dân tộc đã ghi nhận là phong trào Phật giáo năm 1963.

Tất cả các thành tựu đó là hiện thân của truyền thống yêu nước nồng nàn bất khuất của đồng bào ta, trong đó có các phật tử. Hồ Chí Minh đã nhận định: “Dân ta có một lòng nồng nàn yêu nước. Đó là truyền thống quý báu của ta. Từ xưa đến nay, mỗi khi Tổ quốc bị xâm lăng, thì tinh thần ấy lại sôi nổi, nó kết thành một làn sóng vô cùng mạnh mẽ, to lớn, nó lướt qua mọi sự nguy hiểm, khó khăn, nó nhấn chìm tất cả lũ bán nước và lũ cướp nước.”.

2. Phật giáo có nhiều giá trị đạo đức, nhân văn phù hợp với truyền thống dân tộc

Trong tư tưởng Hồ Chí Minh, Phật giáo không chỉ là một tôn giáo mà còn là một hệ thống triết lý sống mang đậm giá trị đạo đức và nhân văn, phù hợp với truyền thống văn hóa của dân tộc Việt Nam. Trong suốt chiều dài lịch sử, tư tưởng từ bi, hỷ xả, vị tha của Phật giáo đã thấm sâu vào đời sống con người, góp phần hình thành nhân cách, đạo đức và lối sống của người Việt. Chủ tịch Hồ Chí Minh từng đánh giá cao những tư tưởng này, bởi chúng không chỉ mang ý nghĩa tâm linh mà còn phản ánh tinh thần đạo đức truyền thống của dân tộc: yêu thương con người, hướng thiện, sống chân chính, không làm điều ác. Những giá trị cốt lõi của Phật giáo không chỉ giúp cá nhân hoàn thiện bản thân mà còn tạo ra những tác động tích cực đối với xã hội, xây dựng một cộng đồng hài hòa, đoàn kết và nhân ái.

Trong thư gửi Đại hội Đại biểu Hội Phật giáo Thống nhất Việt Nam lần thứ III (28/9/1964) Hồ Chí Minh đã đánh giá cao tinh thần từ bi, vô ngã, vị tha của Phật giáo, Người viết rằng: “Đồng bào Phật giáo cả nước, từ Bắc đến Nam, đều cố gắng thực hiện lời Phật dạy là: Lợi lạc quần sinh, vô ngã vị tha”. Trong thư này Hồ Chí Minh mong muốn các Hòa thượng, tăng, ni và phật tử tích cực thực hiện tinh thần này trong sự nghiệp cứu nước, giữ nước và giữ đạo.

Tư tưởng của Người có niềm tin vững chắc rằng sứ mệnh dân tộc gắn bó mật thiết với tinh thần từ bi, cứu khổ cứu nạn của Phật giáo. Người nhận thấy rằng những giá trị cốt lõi của Phật giáo như lòng nhân ái, sự khoan dung, vị tha không chỉ phù hợp với truyền thống đạo đức dân tộc mà còn là động lực tinh thần to lớn giúp nhân dân vượt qua khó khăn, thử thách trong công cuộc đấu tranh bảo vệ đất nước. Vì thế, Người luôn tâm niệm nhân dân Việt Nam sẽ được che chở, bình an, đồng thời cuộc kháng chiến giành độc lập, tự do của dân tộc đi đến thắng lợi.

Ngày 20/11/1947, khi đến thăm đài phát thanh Tiếng nói Việt Nam đặt tại chùa Trầm (Chương Mỹ, Hà Đông), Người được một vị sư nhà chùa biếu một mâm bánh chưng. Đón nhận tấm lòng ấy, Bác không chỉ gửi lời cảm ơn mà còn chân thành chúc nhà chùa luôn giữ vững niềm tin vào chính nghĩa, tiếp tục cầu nguyện đức Phật phù hộ cho quốc gia được hòa bình, cho cuộc kháng chiến giành độc lập của dân tộc sớm thành công. Điều đó cho thấy, Bác không chỉ trân trọng đạo Phật mà còn đề cao giá trị đạo đức của Phật giáo.

Không chỉ dừng lại ở những lời chúc, trong năm 1947, nhân dịp lễ Phật rằm tháng bảy, Hồ Chí Minh đã viết thư gửi tới đồng bào phật tử, bày tỏ sự kính cẩn cầu nguyện đức Phật bảo vệ Tổ quốc và nhân dân, đồng thời động viên các tín đồ Phật giáo tiếp tục đóng góp cho sự nghiệp kháng chiến. Trong thư, Người viết: “Nhân dịp lễ Phật rằm tháng bảy, tôi kính cẩn cầu nguyện đức Phật bảo hộ Tổ quốc và đồng bào ta và tôi gửi lời chào thân ái tới các vị trong hội Phật tử”. Lời nhắn gửi ấy không chỉ thể hiện sự quan tâm đặc biệt của Hồ Chí Minh đối với Phật giáo mà còn là minh chứng rõ nét về sự gắn kết giữa Phật giáo và vận mệnh dân tộc.

3. Phật giáo góp phần vào khối đại đoàn kết dân tộc

Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn đề cao tinh thần đoàn kết giữa các tôn giáo, trong đó có Phật giáo, bởi Người hiểu rằng sự đoàn kết chính là sức mạnh to lớn giúp dân tộc ta vượt qua mọi khó khăn, thử thách. Đối với Bác, Phật giáo không chỉ là một tôn giáo có lịch sử lâu đời mà còn là một phần quan trọng trong đời sống tinh thần của nhân dân Việt Nam, gắn bó mật thiết với vận mệnh dân tộc. Người luôn mong muốn Phật giáo, cùng với các tôn giáo khác, không chỉ giữ vững truyền thống yêu nước mà còn tích cực đồng hành cùng nhân dân trong sự nghiệp đấu tranh giành độc lập, thống nhất đất nước và kiến thiết xã hội ngày càng tốt đẹp hơn.

Bác Hồ nhiều lần nhấn mạnh rằng tất cả các tôn giáo đều hướng con người đến điều thiện, đến sự yêu thương, hòa hợp, vì vậy không có lý do gì để các tôn giáo không cùng chung tay vì một nước Việt Nam độc lập, hùng cường. Trong các bài phát biểu và thư gửi đến đồng bào Phật giáo, Bác thường xuyên kêu gọi các tăng, ni, phật tử phát huy tinh thần yêu nước, góp phần bảo vệ và xây dựng đất nước. Người căn dặn rằng: “Tín đồ các tôn giáo đều là công dân của nước Việt Nam, vì vậy, hãy đoàn kết để cùng nhau xây dựng nước nhà.” Câu nói ấy không chỉ thể hiện quan điểm tiến bộ của Hồ Chí Minh về tự do tôn giáo mà còn khẳng định vai trò của mỗi người dân, dù theo tín ngưỡng nào, đều có trách nhiệm với

Tổ quốc.

Đánh giá đúng vai trò của Phật giáo trong khối đại đoàn kết dân tộc, Hồ Chí Minh chủ trương đưa thành phần Phật giáo yêu nước tham gia vào mặt trận Liên - Việt, sau này là Mặt trận Tổ quốc Việt Nam. Một số tín đồ phật tử đã được tín nhiệm bầu làm đại biểu Quốc hội. Người khẳng định: Việt Nam độc lập đồng minh không phải là một Đảng mà là một mặt trận toàn dân, bao gồm các Đảng phái (Đảng dân chủ, phái xã hội), các phần tử quốc dân Đảng, Đảng Cộng sản và các đoàn thể yêu nước không phải Đảng phái như Hội Thanh niên cứu quốc, Hội Phật giáo cứu quốc.

Chính nhờ tinh thần đoàn kết này, trong suốt chiều dài lịch sử, Phật giáo nói riêng và các tôn giáo nói chung đã luôn đồng hành cùng dân tộc, sát cánh cùng nhân dân trong những giai đoạn cam go nhất. Từ những cuộc kháng chiến bảo vệ đất nước cho đến công cuộc đổi mới và phát triển ngày nay, tinh thần đoàn kết giữa các tôn giáo vẫn là một yếu tố quan trọng góp phần tạo nên một Việt Nam giàu mạnh, hòa bình và thịnh vượng.

Thay lời kết

Có thể khẳng định rằng, với tầm nhìn sâu rộng của một vị lãnh tụ vĩ đại và trái tim yêu nước của một người con đất Việt, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn thấu hiểu vai trò to lớn của Phật giáo trong lịch sử cũng như trong công cuộc đấu tranh giải phóng dân tộc. Người không chỉ ghi nhận những đóng góp quan trọng của tăng, ni, phật tử và đồng bào Phật giáo mà còn kịp thời động viên, khuyến khích họ tiếp tục phát huy tinh thần yêu nước, đồng hành cùng nhân dân trong sự nghiệp bảo vệ và xây dựng đất nước. Chính sự quan tâm và trân trọng của Bác đã trở thành động lực to lớn, thúc đẩy đồng bào Phật giáo đóng góp ngày càng nhiều hơn, cùng nhau chung sức giành độc lập cho Tổ quốc, mang lại hạnh phúc cho nhân dân và bảo đảm quyền tự do tín ngưỡng cho mọi tôn giáo, trong đó có Phật giáo.

Tác giả: **Th.S Lê Minh Phong**

Khoa Lý luận cơ bản, trường Đại học Khánh Hòa

Tạp chí Nghiên cứu Phật học Số tháng 3/2025

***

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Nguyễn Hồng Dương. (2003). Tư tưởng Hồ Chí Minh về đại đoàn kết dân tộc và tôn giáo. Hà Nội: NXB Tôn giáo.

2. Nguyễn Trọng Chuẩn. (1996). Tư tưởng Hồ Chí Minh về tôn giáo và công tác tôn giáo. Hà Nội: NXB Chính trị Quốc gia Sự thật.

3. Hồ Chí Minh, Báo cáo chính trị tại Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ hai của Đảng, Hồ Chí Minh (1995), toàn tập, T6, Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia, Hà Nội.

4. Hồ Chí Minh, Thư gửi các vị tăng ni và đồng bào tín đồ Phật giáo nhân dịp lễ đức Phật Thích Ca thành đạo, Hồ Chí Minh (1995), toàn tập, T8, Nhà xuất bản Chính trị Quốc gia, Hà Nội.